

KATALOG RZECZOWY - lekcja w bibliotece pedagogicznej

Bożena Czyż-Bortowska, Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu

Temat: KATALOG RZECZOWY : lekcja w bibliotece pedagogicznej

Klasa: scenariusz lekcji w klasie V szkoły podstawowej

Czas trwania lekcji: 45 minut

Cel ogólny: Poznanie budowy i roli katalogu rzeczowego

Cele operacyjne:

- Na poziomie wiadomości uczeń po lekcji powinien:
 - wymienić rodzaje katalogów,
 - wyjaśnić różnicę między katalogiem rzeczowym i alfabetycznym.
- Na poziomie umiejętności uczeń powinien:
 - w sytuacjach typowych:
 - korzystać z napisów informacyjnych,
 - odczytać podstawową informację o książce na podstawie karty katalogowej,
 - scharakteryzować układ kart w katalogu rzeczowym,
 - dotrzeć do potrzebnej książki poprzez katalog rzeczowy,
 - wyszukać w katalogu i wykonać spis pozycji na zadany temat.
 - w sytuacjach problemowych:
 - samodzielnie docierać do informacji rzeczowych,
 - ocenić przydatność katalogu rzeczowego.

Nawyki:

- kształtowanie postawy samokształceniowej,
- kształtowanie potrzeb sięgania do różnych źródeł informacji.

Metoda:

- podająca,
- ćwiczeń,
- praktycznego działania.

Formy pracy:

- zbiorowa,
- indywidualna,
- grupowa.

Pomoce dydaktyczne:

informacje biblioteczne (napisy na katalogach, opis szufladek), katalogi, tablica informacyjna do katalogu rzeczowego, plansza ze schematem UKD, skrócone wydanie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej, indeks do katalogu rzeczowego, wzory kart katalogowych, książki z literatury pięknej i popularnonaukowej.

Przebieg lekcji:

Zaproszenie uczniów do wypożyczalni. Stworzenie atmosfery mobilizującej do aktywnego uczestnictwa w lekcji.

1. Część wstępna

Swobodna rozmowa na temat różnych sposobów poszukiwania książek w bibliotece szkolnej i w bibliotekach publicznych (książkę podaje bibliotekarz, wybór książki z półki, wybór książki poprzez katalogi).

Uczniowie odpowiadają na pytania:

- Znaczenie słowa "katalog" ? - spis książek ułożony w określonym porządku ze wskazaniem miejsca na półce.
- Czym jest katalog alfabetyczny ? - spis książek ułożony alfabetycznie według haseł autorskich lub tytułowych, jeśli dzieła nie mają oznaczonego autora.
- Kiedy z niego korzystamy ? - jeśli znany jest autor lub tytuł pracy zbiorowej.
- Jakie wiadomości zawiera karta katalogowa ? - zawiera najważniejsze informacje o książce.
- Jaką rolę pełni sygnatura ? - jest znakiem miejsca książki na półce.

2. Część zasadnicza:

Na lekcji uczniowie poznają budowę i funkcję katalogu rzeczowego. Nauczą się kiedy i jak z niego korzystać.

Nauczyciel informuje uczniów: - Czytelnik sięga do katalogu rzeczowego, grupującego książki według ich treści, jeśli potrzebuje książki z określonej dziedziny wiedzy na określony temat, a nie wie lub nie pamięta, kto taką książkę napisał i nie zna jej tytułu.

W bibliotekach można zetknąć się z różnymi rodzajami katalogów rzeczowych, np.:

- działowy literatury pięknej (ułożony wg działów literatury pięknej oznaczonych symbolami literowymi - w bibliotece szkolnej),
- przedmiotowy (ułożony alfabetycznie według tematów - haseł przedmiotowych - przypomina encyklopedię ogólną),
- systematyczny (układ wielostopniowy, prowadzi od pojęć ogólnych do coraz bardziej szczegółowych).

W bibliotekach pedagogicznych i szkolnych stosuje się katalog rzeczowy systematyczny oparty na Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej.

Kolejnym etapem działań nauczyciela jest pokaz planszy i omówienie tablicy informacyjnej przedstawiających podział piśmiennictwa według UKD:

- Co to jest UKD ? - System uniwersalny obejmujący całość wiedzy ludzkiej. Podstawową cechą jest podział dziesiętny, z którego wynika nieograniczona rozbudowa systemu w pionie. Sztuczny podział całości na 10 działów narzuca tę samą metodę postępowania na wszystkich szczeblach podziału (ilustracją tej części wykładu jest plansza ze schematem UKD).
- Struktura UKD

Całą wiedzę podzielono na 10 działów głównych (pierwszy stopień rozbudowy) :

1. Zagadnienia ogólne
2. Filozofia
3. Religia. Teologia

4. Nauki społeczne. Prawo Administracja
5. Dział wolny
6. Matematyka. Nauki przyrodnicze
7. Nauki stosowane. Medycyna. Technika. Rolnictwo
8. Sztuka. Architektura. Rzemiosło artystyczna. Fotografia. Muzyka. Teatr. Gry. Sport
9. Języki. Lingwistyka. Literatura piękna
10. Geografia. Biografie. Historia.

Każdy z tych działów może być podzielony na działy podrzędne drugiego stopnia rozbudowy, np.

Matematyka

5

- 50 Ogólne zagadnienia nauk matematycznych i przyrodniczych
- 51 Matematyka
- 52 Astronomia. Geodezja. Kartografia. Chronologia
- 53 Fizyka
- 54 Chemia teoretyczna. Krystalografia. Mineralogia
- 55 Geologia i nauki pokrewne. Meteorologia
- 56 Paleontologia
- 57 Nauki biologiczne
- 58 Botanika
- 59 Zoologia

Można też wprowadzać podziały podrzędne trzeciego lub nawet czwartego stopnia rozbudowy, oznaczone symbolami trzy- lub czterocyfrowymi, np.

51 Matematyka

- 510 Matematyka ogólnie. Podstawy. Logika
- 511 Arytmetyka. Teoria liczb

- .1 Arytmetyka elementarna
- .2 Elementarna teoria liczb

W UKD zastosowano szeroko rozbudowany system symboli wspólnych. Przy klasyfikacji bibliotekarz posługuje się tablicami opatrzonymi indeksem przedmiotowym (nauczyciel pokazuje skrócone tablice UKD). Alfabetycznie ułożony indeks ułatwia dotarcie do właściwych symboli cyfrowych.

Okazanie książek z kilkoma symbolami klasyfikacyjnymi uświadomi uczniom fakt, że jedna książka może być zaszeregowana do kilku działów.

ĆWICZENIA PRAKTYCZNE:

Uczniowie otrzymują schemat tablicy informacyjnej do katalogu i wykonują następujące polecenia:

- wskaż skrzynki katalogowe odpowiadające działom głównym z tablicy informacyjnej UKD,
- wskaż skrzynki katalogowe z działem 5, a potem odszukaj szufladkę z poddziałem 51,
- porównaj schemat podziału UKD na planszy z układem kart katalogowych w skrzynce,

- odszukaj w indeksie do Skróconych tablic UKD hasło "matematyka" i odczytaj numer działu.

Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na karty rozdzielacze i alfabetyczny układ kart katalogowych w ramach poddziałów. **Uczniowie** porównują i opisują różnicę między szufladką katalogu alfabetycznego i szufladką katalogu rzeczowego.

Następują kolejne polecenia (uczniowie korzystają z tablicy informacyjnej, opisów na szufladkach katalogowych i z indeksu):

- odszukaj numery działów swoich przedmiotów nauczania,
- w jakich działach znajdziesz wiadomości na następujące tematy:

- religie niechrześcijańskich [29] - teksty literatury polskiej dla dzieci i młodzieży [821.162.1-93]

Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na zastosowanie katalogu działowego literatury pięknej w bibliotece szkolnej !

- życie i twórczość Marii Konopnickiej [821.162.1(091)A/Z : 929A/Z], ile jest kart katalogowych książek na ten temat ? - Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na podwójną klasyfikację (ta sama książka może być przydzielona do kilku działów) !

- życie Marii Curie-Skłodowskiej [929A/Z], ile egzemplarzy książek na ten temat zgromadziła biblioteka ?

- Powstanie Warszawskie [94(438).082.218] - podaj trzy tytuły książek,

- geometria [514]

- grzyby [582.28]

- pływanie [797.2], odczytaj adnotację umieszczoną na karcie katalogowej

- geografia Polski [913(438)]

- starożytność [94(3)]

- podaj sygnaturę i znak klasyfikacyjny wybranej książki (wskaż ich miejsce na karcie katalogowej)
- kiedy rok wydania będzie miał wpływ na wybór książki ? - (aktualność informacji w poszczególnych dziedzinach wiedzy) ?
- czy informacja o ilości stron będzie miała znaczenie przy wyborze książki, dlaczego ?
- w jakim przypadku ważna będzie informacja, czy książka zawiera kolorowe ilustracje ?

3. Podsumowanie

- Kiedy posłużymy się katalogiem rzeczowym ?
- Czym różni się katalog rzeczowy od alfabetycznego ?
- Czym różni się katalog rzeczowy biblioteki pedagogicznej od katalogu rzeczowego biblioteki szkolnej ?

Zadanie domowe:

W oparciu o katalog rzeczowy biblioteki szkolnej wykonaj spis książek na temat życia i pracy Marii Curie-Skłodowskiej. W wykazie podaj autora, tytuł, miejsce i rok wydania książki.

Komentarz

Lekcja w bibliotece pedagogicznej powinna być poprzedzona zajęciami na temat katalogów w bibliotece szkolnej. Katalog rzeczowy jest tematem trudnym. Zrealizowanie lekcji na ten temat w bibliotece pedagogicznej jest szczególnie uzasadnione, ze względu na stosowanie tego samego typu katalogu opartego na UKD również przez biblioteki szkolne (należy pamiętać o różnicy w klasyfikowaniu literatury pięknej). Zasoby biblioteki pedagogicznej są bogatsze, a tym samym głębszy podział w poszczególnych

dziedzinach wiedzy, co lepiej ilustruje potrzebę stosowania klasyfikacji dziesiętnej. Uczniowie muszą się wykazać na tej lekcji dużą samodzielnością, i zazwyczaj sprawia im to dużą satysfakcję. Wskazane byłoby zorganizowanie w niezbyt odległym terminie dodatkowych zajęć (ćwiczeń praktycznych w grupach), które utrwaliłyby zdobyte wiadomości i umiejętności.

Scenariusz opracowano w oparciu o program nauczania autorstwa Mariusza Kąkolewicza i Józefa Pielachowskiego, pt. "Edukacja czytelnicza i medialna : program nauczania : szkoły podstawowe, gimnazja" Poznań : Wydaw. emPi 2 1999.